

Prof. dr Ištvan Seli

SKRIVENI DOMAĆI PEJZAŽI!...

Vek koji smo nedavno ostavili za sobom naučio nas je nečemu, nečemu što se u obliku nesigurne pretpostavke već i ranije pojavljivalo u glavama umnih ljudi, ali je u mnogima od nas preraslo i sazrelo u ubeđenje tek tokom poslednjih decenija. Konkretno: u ubeđenje o tome da bi se neke životne istine ispunile ili otkrile u nama samima, često je potrebno iskustvo od nekih sedam-osam decenija. Da bismo, znači, u slici, reči, boji, liniji, zvuku, u prostoru i vremenu, mogli ostvariti i oblikovati, da bismo od večnosti nama ostavljene, nama namenjene trenutke, esencijalne sadržaje našeg postajanja, sãmu kondenzovanu istoriju mogli izraziti. Toliko je vremena trebalo čoveku iz prošlog veka da između državnih okvira i oblika, vladajućih režima, društvenih uređenja, ideologija, ideja i vrednovanja koji su se smenjivali takoreći svakih deset godina a koji su bili praćeni borbom do istrebljenja i međusobnim uništenjem, na kraju spozna onu arhimedovsku tačku, gde može da se skrasi i koju posle okončavanja svog vremena može neprikosnoveno nazvati svojom. Često se, međutim, i to vreme može pokazati kratkim, jer dolazi do saznanja da se uvek nova "večna istina", koju propagiraju državni mudraci, vojskovođe, vlastodršci, propovedači i utemeljivači tih verovanja koja su nastala u već prevaziđenoj ali sa nama samima još uvek postojećoj istoriji, u značenju ni jednog od svojih sastavnih delova ne poklapa sa stvarnošću, a ponajmanje se može smatrati verodostojnom kao kompleksni pojam, složenica. Čuvari stubova istorije, jemci potpornih zidova našeg humanog društva nisu gore nabrojane osobe. Ove potonje osetljiva duša prepoznaje u svakodnevnim životnim činjenicama, u njenim opažajnim, vidljivim, opipljivim elementima, u njihovim konstelacijama, odnosima i zakonitostima.

A ukoliko nas i posle svega neko upita, u čemu leži posebna vrednost stvaralačke metode fotografa Stevana Kragujević, draž Šticipnih slika, moramo ukazati na to da je bio u stanju da bezrezervno otkrije humani svet koji je on sãm doživeo, i doživljeno iznese iz dubine svoje duše na površinu. Da u individualnim pojavama sagleda ono što važi za širu zajednicu, a u trenucima koji nam se čine slučajnim otkrije ono što je večno i univerzalno.

Kaže se da fotografija predstavlja prolazni trenutak, da je žanr samovoljno odabranog osobenog gledišta na stvari i slučajnosti. S druge strane, da je žanr privrženosti stvarnosti, vernosti i odraza. Čudo foto-umetnosti (prvenstveno Štice Kragujevića) leži baš u tome što prolazni trenutak može da transponuje u nepokretnost (samim tim i premesti u vremenski prostor večnosti) a da na taj način ne ukine trenutačnost pokreta.

A i ta određena osobenost (kako onoga što se prikazuje tako i onoga ko to prikazuje) istinska je u tolikoj meri što prikaz lica JA, TI, ON ujedno sadrži i pojam MI, VI, ONI. Pojava Ferenci Janija, skeladžije sa Tise, priziva i sliku ljudi sa Volge, a njihovo stenjanje ritmične uzdahe i ječanje robova sa galije od pre nekoliko stoleća.

Može li se uopšte govoriti o slučajnosti, kada se u našem vidokrugu pojavljuju objekti večnosti, kao što je to motiv sa Tise koji se neporekidno ponavlja. Reke, za nekadašnje Rimljane *Tibiscus*, na čijoj su se desnoj obali stanovnici malih ribolovačkih kućeraka budili na blage zrake izlazećeg sunca s leve strane reke, baš kao i podstanari ili stanari višespratnica na današnjem "Pesku". Prilikom prolećnih poplava pak nalazili su se zajedno na nasipima, jednako kao i današnji stanovnici ovih predela.

Sve ovo ne diktira piscu ovih redova pijetet sećanja na nekadašnjeg prijatelja, već sâm svet Šticinih slika, ono što je njegov objektiv zabeležio i zaveštao za budućnost. Nije to čak ni "ulepšavajuća daljina" ili sudbina koju dele stanovnici iste ulice, koja obično ublažava boje, već pisac koji računa na sud informisanih čitalaca novina, kojih ima više hiljada, publicista, čije pero ni izbliza ne vodi eufemizam prizivanja prošlosti, već namera da se upozna jedan stvarni, živi čovek, stavaralac. Ištvan Nemet je, u našem dnevnom listu od 9. maja 1981. godine, ocrtao Šticin lik koji ga verodostojno oslikava za budućnost:

"Naspram mene sedi Stevan Kragujević, foto-reporter našeg najtiražnijeg dnevnog lista "Politika". Za Senćane Štica. Za "Mađar So" Ištvan Kertes. (Njegov "kum" za Mađar So bio je Zoltan Kalapiš). Za nedeljnik "7 dana" Ištvan Kormoš.

Trideset godina živi među novinarima, i sâm je izuzetan novinar - svoje hronike piše *lajkom* - zna šta je storija, iz njega izviru priče.

Sprema se u penziju. Predložio sam mu da ovaj susret, umesto u Beogradu, gde inače živi, upriličimo u njegovom rodnom gradu, Senti. Tamo odakle je krenuo. I kuda se rado vraća.

*

Dok sam ga čekao u sobi na četvrtom spratu senćanske redakcije, divio sam se Tisi, velikim kolotovima belih oblaka koji su se uzdizali iz šume kraj reke, ispod horizonta iscrtanog pravom linijom. Kao da je reka, šuma, kao da je sâma zemlja poslala na čisto prolećno nebo ove oblake koji sijaju belim sjajem. Ovako dostojanstveno kretanje oblaka postoji, valjda, samo ovde. Sa prozora na četvrtom spratu pogledom se može dopreti do kraja ovog sveta, ili, otprilike, do granice sa Nadrljanom. Ispod mene, u dvorištu kraj vatrogasnog doma, prostire se travnjak, posut maslačkom u cvatu."

Prisećamo se Radnotijevih stihova iz SEDME EKLOGE! "Skriveni domaći pejzaži!..." U ovim redovima samo ona osoba čija gledišta tokom života nisu usmeravana i oblikovana štitnicima doktrina sa raznim predznacima, levo ili desno orijentisanim partijskim stavovima, nacionalnim ili anacionalnim strujanjima, već nastojanjima a pogotovo praksom suživota, može da vidi i prepozna zalog čovekovog opstanka, što će se u Šticinom svetu slika otelotvoriti u apoteozu DOMA.

Završićemo naše prisećanje svešću koja nam pruža mir i utehu: da nam naš zemljak i prijatelj koji nas je napustio nije ostavio samo tajnu likovnog kreiranja sveta. Kao da smo očevici reinkarnacije umetničkog duha: Tanja Kragujević, kćerka-pesnikinja fotoumetnika, u jednom drugom umetničkom obliku, prebačena u sferu ljudske reči, ali u duhu ostavštine njenog oca, nastavlja opevanje teme *Pejzaži nevidljivog*, mikrokosmičkog prizora, panorame Ljudskog bitisanja, pretvarajući osećajno u duhovno, viđeno u duševno.

Krajnja pouka koju nam pružaju fotografije Stevana Kragujevića nisu misaone apstrakcije, već stvarnost: priroda koja se prema čoveku često ponaša maćehinski a retko blagosiljajući ga, dijalog sa njom, oštri ili pak blagi oblici postojanja - predstavljaju one istorijske činioce koji stanovnike Adanske ulice pretvaraju u bogate receptivne duše, "primaoce", drugim rečima: u ZAJEDNICU.

U Novom Sadu, 4. novembra 2002.

Prostor večnosti, fotomonografija Stevana Kragujevića. Priredio Borivoj Mirosavljević. Foto, kino i video savez Vojvodine, Novi Sad, 2003, str. 122-123.